

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 9. Nicolaus Enartius moritur & laudatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Augustini
Conterras pe-
riculum.*

*Araricano-
rum perver-
sum consi-
lium.*

*Josephus Ca-
taldinus vix
necem eva-
sit.*

*Et Petrus
Romero.*

Conterras in Sanctæ Annæ oppido, à feroci Casiquio, his suspicionibus depravato, intentatam mortem vix evasit. Didacus Alfarus Tapensia oppida pro munere inspiciens, & Neophytos ad vertendum solum metu novæ depopulationis animans, à plerisque amicis quidem auditus est; sed Araricani, amore patriæ sanum consilium deestantes, stolidè responderunt, Mamalucis tradituros se potius, quam ad Urvaicam transmigrarent. Dicto addidèrè perveraciam, multis ad latibula dilapsis, ausisque altare portatile, & Sacrificii conficiendi instrumenta omnia, quibus Didacus Alfarus in desertis locis utebatur, per insidias furibundè diripere, direptaque sacrilegè inter se dividere. Alia de causa Josephum Cataldinum Sancti Josephi colonie Dux tantum non oppressit. Is jam Christianus pro pellice fovebat mulierem, quæ legis Divinæ amore percita, & turpitudinem exosa, Cataldino admittente, alteri Neophyto legitime desponsata est, tanta cum indignatione spurci Ducis, ut fremens frendensque, tractâ in partes numerosâ clientum manu, ostentatis armis Cataldino minari necem ausus fuerit. Quam ille sic sprexit, ut flexis genibus nudaret pectus, vulnus excepturus potius, quam à proposito desisteret. Et quia idem Petro Romero, eodem ferme successu, minax etiam fuerat, operâ Sociorum fidorumque Neophytorum in exilium deportatus, tandem respuit. Sed in plerisque locis punire delicta non audebant Patres, ne exacerbatos omnino perderent. Omnia itaque turbulenta erant, depopulationis metu, & suspicionum veneno plerorumque animis aut corruptis, aut abalienatis.

CAPUT

VIII.

*Gesta apud
Urvaicenses
narrantur.*

*Caafapami-
nienses &
Caaroenses
ad Paranam
oppidum
aedificant.*

*Baptizato-
rum nume-
rus.*

Nec quietius istidem de causis in Urvaicensis Provinciae finibus agebatur. Caafapaminenses, qui metu belli concussi ad Paranam concesserant; depositâ patriæ repetendæ spe, tertio ab Itapuanano oppido lapide, ad littus Paranæ templo & ædibus Itapuanorum ope ædificatis, novam sedem, retento Purificationis Virgineæ titulo, posuere. Caaroenses eadem de causâ, Lauretanis & Ignatianis Neophytis auxiliantibus, eodem in littore novi etiam oppidi fundamenta jecere. Caafapaguaquenses, Caapiensesque, continuatis tumultibus magna ex parte disparati, & à Mamalucis diminuti, negotium Patribus facessivè: quorum præcipua cura erat in continendis fovendisque destructorum oppidorum in prima depopulatione reliquis, plerorumque animis amore patriæ, & exilii servitutisque metu ita diversâ tractis, trahentibusve. Inter has tamen turbas multi Barbari ad partes Christi accedebant, constatque ex authenticis libris in Piratinienſi oppido ducentos & octodecim; in Sancti Xaverii colonia duos supra ducentos; apud Ibitiraquanos centum & septuaginta; apud Mbororecenses centum & quinque; apud Iguafuanos centum & quinquaginta; ex Caaroensibus octingentos & viginti octo; ex Araricanis quingentos & septuaginta octo; in Sancti Michaelis colonia trecentos & octoginta quatuor; in Sancti Josephi templo trecentos & septuaginta; ex Theresianis septingentos & nonaginta; ex Itapuanis centum & quindecim; ex Caafapaminensibus nonaginta novem; ex Sanctorum Cosmæ & Damiani incolis plures admodum, & ex aliis oppidis, præsertim ex transmigrantibus, ingenti numero ab Sociis fuisse baptizatos.

CAPUT

IX.

*Nicolaus
Enartius
moritur &
laudatur.*

*Nicolai
Enartii pa-
tria.*

Hic etiam annus Itatinensî provincie maximè luctuosus fuit, tum ob Mamalucorum invasiones, oppida ab Societate facta etiam infestantium; tum ob elatum Nicolaum Enartium, hominem Apostolicis functionibus aptissimum. Is solus, uti in superioris anni rebus narratum est, post mortem Didaci Rançonierii, apud Itatinenses centum ab Assumptionis urbe leucis abjunctos, è gravi morbo convalescens remanserat, inque eum viribus defectum incubuerat duarum coloniarum onus, adeò ponderosum, ut sub illo fatiscens, antequàm è Paraquaria rediret Justus Vansurkius, sine Sacerdotis & Sacramentorum subsidiis occuberit. Certum est nullum illo melius in hac provincia Xaverianam mortem adumbrasse. Ob quam mortem, & singulares planè virtutes, commendationem apud posteros amplissimam meretur: sed more meo tanti hominis laudes ad pauca capita restringam. Nicolaus Enartius Tulli in Lotharingia nobilissimis parentibus natus, ubi primam pueri-

tiam

tiam liberalibus litteris imbuit, equestribus disciplinis informandum totum se tradidit: donec sacularis aulæ strepitum fastidians, sensit se intus sollicitari ad statum Religiosum capeffendum. Ignorans verò quem ex Ordinibus præligeret, implo- ratâ Regina Cælorum ope, cognovit eam esse Dei voluntatem, ut se Societati JESU manciparet: quam per quinquennium ambiens, semper repulsam tulit à Provinciali, verente, ne ejus parentes Religionis nostræ negotium facefferent. Elapso quin- quennio, Provincialis tantæ constantiæ infringendæ impar, nequicquam recla- mantibus parentibus, & omnem lapidem ad everberandum filium moventibus, in Societatem admisit. Mater ejus ex mærore per plures dies ab omni cibo abstinuit. Immo ad hæc Nicolao, minas & illecebras patris, matrisque artes, prudenti suffu- gio eludente. Infimis precibus in ordinem coadjutorum rerum externarum ad- scribi postulans, jussus est inter scholasticos mereri. Nondùm expleto Theologiæ curriculo, Indorum desiderio inflammatus, quiescere non potuit, donec missionem ab Vitellesco Generali impetraret. Impetratam cum inturbare Franciæ Societatis JESU Provinciæ primores conarentur, hominem nobilitate, virtute & ingenio florentem, agrè abs se ablegari ferentes, eadem constantiâ, quâ obstacula Religionis amoverat, pervicit. Ex itinere Carolum Lotharingum, Burdigalensis domus præpositum, revisens, bona documenta Indicæ expeditionis ab antiquo hero accepit. Per Galliam, Hispaniam, & Lusitaniam multa præclaræ virtutis vestigia impressit. Animi demissione, caritate, & modestâ hilaritate, omnium animos sibi devinciens. In navigatione & in portu Boni aëris ægorum curam ita gessit, ut omnium singularem commendationem adipisceretur. Appulus enixè statim postulavit ad Indos mitti. Nondùm expleto quadriennali Theologiæ curriculo, quatuor votorum professionis aliquando obtinendæ juri nuncium remittere voluit. Quo non impetrato, in Assumptionis urbe completis doctrinæ & virtutum experi- mentis, tandem in Guairaniam missus est. Devoratis Barbaricæ linguæ difficulta- tibus, utilissimam operam inter novos homines navavit. In Taiaobæ Antropopha- gorum regione elaborans, novellus tyro veteranorum Sociorum gloriam factis adæ- quavit. In famosâ illa Guairaniæ transmigratione tale de se specimen dedit, ut ad fundandam Itatinensem Provinciam mitti meruerit. In eâ Provinciâ oppidum Divo Josepho sacrum statim condidit, rexitque, donec à Mamalucis destrueretur: ab quorum injuriis, spreto non semel vitæ periculo, quotquot potuit Indos con- servavit. Conservatos, reedificato alibi oppido, cum aliis Barbaris iterum reduxit. Quot ipse Ethnicos suâ manu baptizaverit, quoties ex antris & nemoribus sylvestres homines erutum iyerit, quot pagos peste infectos adierit, non est facile sigillatim enarrare. In Itatinensi regione quadriennio exacto, morbum ad eò deformem contraxit, ut rupto interno apothemate per immensum ulcus viscera apparerent. Nullus Sacerdos morienti aderat, summâ tamen animi pace mortem excepit. Morientem inviserunt aliquot Païagux Ethnici, Barbarorum ferocissimi, quos mi- seratos ejus inopiam, pro ultimis cupediis tostæ viperæ frustum, usualem gentis cibum, ei obtulisse ferunt: quo recusato, se ad excipiendam mortem composuit. Die lethali in hæc verba prorupit. *Hæc lux, inquit, mihi ultima erit, nam id ab Deo Optimo Maximo impetravi: mox Crucem amplexatus, pios animi affectus conti- nuavit, donec sub vesperam expiraret. Lectus mortualis nuda humus fuit, pau- culis paleis contecta. Funus curavere, sine Sacro, Neophyti, in sacello è luro & arundinibus confecto, vixque trium corporum capace. Solebat ipse Sociis nar- rare, Societatis ingressum, & navigationem ad Indos, sine affectu humano se sus- cepisse, & sperare utramque rem Superis fuisse gratam: quod ad reliquas vitæ suæ actiones attineret, vereri se, ne infructuose forent, quòd nimis inter agendum afflue- ret animi deliciis, æterna præmiâ forsan frustraturis. In dura semper cubabat humo. Sæpè lineum indusum in regione calidissima subtrahebat: ne verò vanam gloriam inde capefferet, collare linteum thoraci assuebat. Carnem vix unquam inter Indos esitabat. Panem per sexennium ne oculis quidem libavit: si quid cupediarum aliunde mitteretur, sinebat potiùs corrumpi, quàm eas attingeret. Castitatem Anglicam inter Indos manu nudiores asperâ veste, verberatione, inediâ, & con-*

Ad Religio-
nim arde-
tio.

Navigatio.

Studia.

Opera Apo-
stolica.In ultimo
morbo ino-
pia.

virtutes.

tinuâ prece, conservabat. Per Paranam navigans lodice suâ ægrum Neophytum aliquando involvit, reliquo & diuturno itinere in diurna veste fomnum ipse capiens. Nihil eo pauperius, nihil Majorum jussis obtemperantius fingi poterat. Solitabat se offerre ad despiciatissima quæque munia obeunda. Qualemcumque animi gravitatem lato ore dissimulabat, ab nullo mali remedium quærens, quam ab Summo Numine in Venerabili Sacramento delitescente. Sublato Enartio, unus Justus Vansurkius diu Itatinensis provinciæ curam gessit, donec Vincentius Badia, vir strenuus, ei opitulatum iret.

CAPUT

X.

De rebus Cordubensium Sociorum.

1638.

*Neophyti
converso.**Neophyti
centenarij
inno-
centia.**Francisci
Puebla
mors.**Et Gabrielis
Brittoni.*

E Cordubensi Collegio emissi Socii, bimestri spatio percursis ducentis leucis, editionem omnem Cordubensem Riocensibus & Esterensibus obversam excoluere, quam plurimis mortalibus omni ope destitutis per Baptismum & exhomologesim dæmoni ereptis. Inter quos notabilis fuit Barbari hominis, turpissimis sceleribus sacrilegiisque deturpati, ad meliorem vitam conversio: cui Christus somnianti se spectandum præbuit, & quod sua & Sacerdotum consilia tamdiu sprevisset, post auditas accusationes tradidit dæmonibus puniendum. Cùmque nihil propius esset, quam ut aeternum periret, ope & imploratu Angeli Custodis aliorumque Angelorum, post accepta ab infernalibus larvis multa verbera, in spem corrigendi vitam, sibi redditus est. Ne verò inane somnium putaretur, expergefactus diu sensit acceptarum plagarum dolorem: quo permotus, uno è Sacerdotibus nostris evocato, in Dei gratiam per Sacramentum rediit. Eadem in excursionione repertus centenarius Indus, qui nec ante, nec post Baptismum, actualem noxam, quæ quidem animæ lethalis esset, commiserat. Cordubæ Tucumanorum denatus est Franciscus Puebla, in agro Cordubensi quondam in Hispania natus. Ullispone pro Rege Catholico militiam olim exercuerat, & ad Chilense regnum translatus, Centurionis dignitate donatus, diu cum laude arma tractaverat: donec recusato in aliis Religiosorum Ordinibus, quem offerebant, Sacerdotis gradu, nobiliorem militiam ambiens, Societati Jesu coadjutoris sorte contentus nomen daret. Expleto tyrocinio, per plures deinde annos litteras formare pueros docuit: his exercitiis tantam adeptus Dei familiaritatem, & virtutum copiam, ut inter eximios Religiositatis viros computari mereatur. Alterum funus fuit Gabriel Britto, Villaricæ in Guaitrania ante viginti-sex annos natus, de quo, præter illustres virtutes, illud singulare narratur, quod cùm Sacerdotium, litteris utcumque excultus, adire in Societate posset, post aliquot Religionis annos infimis precibus inter coadjutores temporales mereri impetravit.

CAPUT

XI.

Variæ excursioniones per Tucumaniam factæ.

*Barbara
gentis mo-
res.*

E RIOCENSI Collegio ad Indos Pasipamæ vallis incolas, proximè elapsis annis rebelles, sed jam Hispanorum virtute domitos, fructuosè excursum est. Inde Socii gradum fecêre ad excolendos septem Barbarorum pagos, Londinensi nuper reædificatæ urbi subcensitos: collectaque non contemnendâ animarum messe, ad barbarissimam nationem penetravêre, nullo planè proventu: nam gens quotidianâ ebrietate ac superstitionibus ad insaniam corrupta, sanis consiliis nullum locum dare voluit. Solent hi homines (ut etiam antiqua Roma in hac Barbarie præficas suas agnoscat) conducere Indas mortuorum suorum laudatrices. Dæfunctorum oculos non claudunt, sed aperiunt, persuasi mortuos indigere oculis apertis, ne aberrent in via, quâ ad alteram terram deliciis affluentem pergant. Eodem ducti errore, electissimam eorum supellectilem, & ciborum affatim, propè cadaver collocant, ornatumque vestibus non sepeliunt; sed super terram eminenti in sarcophago componunt. Recenti ferarum sanguine ad fecunditatem impetrandam nascentes fruges superstitione aspergunt. Ariolorum suavis autumant se statim morituros, si nostros Sacerdotes audierint: quare ab iis, tanquàm à præsentis veneno, cùm abhorreant, non mirandum est nostros Patres eò delatos nullum fructum percepisse. Sancti Michaëlis Socii peste afflatis, spreto vitæ periculo, salubriter adtuere: & ad remota loca excurrentes, magnam utilitatem percipere. Solito more, Esterensis Collegii sacri piscatores ex fluminibus Salso & Dulci multos homines, jacto Sacra-

mentororum